

ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ
μαθητής Β2 Λυκείου του
Μουσικού Σχολείου Τρικάλων

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥΣ**

Διδάσκουσα καθηγήτρια: Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός |

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	5
1.1.Α΄ Σταυροφορία (1096 - 1099).....	5
1.2.Β΄ Σταυροφορία (1147 - 1149).....	7
1.3.Γ΄ Σταυροφορία (1189 - 1192)	9
1.4.Δ΄ Σταυροφορία (1202 - 1206).....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	11
2.1Μαρτυρίες φρίκης.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	13
3.1.Αποτελέσματα	13
Βιβλιογραφία.....	14

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το προσκύνημα στους Αγίους Τόπους ήταν μια θρησκευτική πρακτική καθιερωμένη από τον 4ο κίολας μεταχριστιανικό αιώνα, στις απαρχές της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μετά το γνωστό από την Ιστορία θρησκευτικό ταξίδι της αγίας Ελένης, μητέρας του Μεγάλου Κωνσταντίνου, στην Ιερουσαλήμ, μυριάδες προσκυνητές απ' όλα τα σημεία της «Νέας Ρώμης» βάλθηκαν να πορεύονται στα βήματά της, για ν' αποτίσουν φόρο τιμής και πίστης στον Ιησού.

Η πρακτική αυτή δεν διακόπηκε ούτε μετά την αραβική κατάκτηση μεγάλου μέρους της Ανατολής. Αντίθετα, μάλιστα, διευρύνθηκε, αφού προσκυνητές άρχισαν να συρρέουν και από τη μακρινή για τα συγκοινωνιακά μέσα της εποχής Δυτική Ευρώπη, ακόμη και από την Αγγλία. Στα ομαδικά εκείνα χριστιανικά προσκυνήματα, από τη μουσουλμανική πλευρά δεν εκδηλώνονταν καμιά επίσημη παρέμβαση. Μπορεί η αραβική διοίκηση να ελεεινολογούσε τους χριστιανούς που δεν εννοούσαν να πιστέψουν στον Μωάμεθ, αλλά τους ανεχόταν. Σε χρονικά της εποχής αναφέρεται πως οι χριστιανοί της Ανατολής ζούσαν με τους Άραβες κατακτητές ειρηνικά και ελεύθερα, ωστόσο, η ανεκτική συμπεριφορά των Αρχών δεν σήμαινε αυτόματα και την ασφάλεια των προσκυνητών. Κάθε άλλο, οι κίνδυνοι των μακρινών εκείνων ταξιδιών ήταν πολλοί και μεγάλοι. Τα χριστιανικά έθνη της Δύσης έβλεπαν με λύπη την καταπάτηση των Αγίων Τόπων από τους άπιστους Σελτζούκους. Οι προσκυνητές επιστρέφοντας εξιστορούσαν τους κινδύνους και τις ταλαιπωρίες που υπέφεραν και έτσι ερέθισαν το θρησκευτικό ζήλο της χριστιανικής Ευρώπης, η οποία σύσσωμη ξεσηκώθηκε για την απελευθέρωση του τάφου του Χριστού από τα χέρια των απίστων. Το έτος 1095, σε μια καθολική Σύνοδο στη γαλλική πόλη Κλερμόν, ο Πάπας Ουρβανός Β' ρίχνει ξαφνικά την πρόταση μιας χριστιανικής «Σταυροφορίας για την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων από τους απίστευτους». Η ιδέα δεν ήταν καινούρια, γιατί ήδη είχαν οργανωθεί «μικροσταυροφορίες» με στόχο χριστιανούς αιρετικούς, τόσο στη Γαλλία όσο και τη Γερμανία. Αλλά το καινούριο ήταν ότι αυτή τη φορά, κατά τον Ουρβανό, έπρεπε η Ευρώπη να εκστρατεύσει κατά της Ανατολής. Η ιδέα του χριστιανικού ιερού πολέμου κατείχε κεντρική θέση στο κίνημα των Σταυροφοριών. Ο ιερός Αυγουστίνος είχε μιλήσει για τον «*δίκαιο πόλεμο*», που διεξάγεται για την υπεράσπιση ή την ανάκτηση μιας νόμιμης ιδιοκτησίας. Η ιδέα ενός ιερού πολέμου κατά των απίστων διαποτίζει το έπος «*Το άσμα του Ρολάνδου*», που γράφτηκε στο δεύτερο μισό του 11ου αιώνα, ακριβώς όταν οι πάπες άρχισαν να δίνουν στο δόγμα του Αυγουστίνου περί κτήσεως την ερμηνεία πως οι χριστιανοί

ήταν οι νόμιμοι ιδιοκτήτες της Ιερουσαλήμ. Οι πάπες συστηματικά υποστήριξαν τη θέση ότι οι πόλεμοι που διεξάγονταν ή υποστηρίζονταν από τους ίδιους ήταν ιεροί αγώνες, ευλογημένοι από τον Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1.Α' Σταυροφορία (1096 - 1099)

Το 1095 ο πάπας Ουρβανός Β' σε θρησκευτική συγκέντρωση, που έγινε στο Κλερμόν της Γαλλίας με σκοπό να προωθήσει τις δικές του βλέψεις, κυρίως την επανένωση της ελληνικής και της λατινικής Εκκλησίας και στην οποία παραβρέθηκαν οι πρέσβεις όλων των ευρωπαϊκών εθνών, ανακοίνωσε επίσημα την οργάνωση Σταυροφοριών. Διάφοροι επίσκοποι τάχθηκαν επιτόπου υπέρ της Σταυροφορίας και σύντομα αρκετοί κοσμικοί ηγεμόνες ακολούθησαν το παράδειγμά τους. Ωστόσο, η Σταυροφορία δεν ήταν εγχείρημα των μεγάλων βασιλιάδων της Ευρώπης. Οι ηγεμόνες της Λοθαριγγίας, όπου το έθιμο της διαιρετικής κληρονομιάς είχε εξασθενήσει την τάξη των ευγενών της Νότιας Γαλλίας, καθώς και οι Νορμανδοί της Νότιας Ιταλίας ήταν η κύρια πηγή στρατολόγησης στην Πρώτη Σταυροφορία. Λόγω απουσίας βασιλιάδων και δουκών, ο κόμης Ραϋμόνδος Δ' της Τουλούζης, οι δούκες Γοδεφρείδος της Λοραίνης και Ροβέρτος της Νορμανδίας και ο κόμης Ροβέρτος Β' της Φλάνδρας ήταν οι ανώτεροι ιεραρχικά απ' όσους συμμετείχαν στην Πρώτη Σταυροφορία. Ο πάπας Ουρβανός Β' έθεσε την περιουσία των Σταυροφόρων υπό την Ειρήνη του Θεού και πάγωσε τα χρέη τους. Επίσης υποσχέθηκε πλήρη κατάργηση των επιτιμίων που είχαν επιβληθεί εξαιτίας παλαιότερων αμαρτιών για όσους θα μαρτυρούσαν στη διάρκεια της Σταυροφορίας. Οι ιεροκήρυκες που στρατολογούσαν τα μέλη της σταυροφορικής στρατιάς προχώρησαν ακόμη περισσότερο, λέγοντας ότι θα διαγράφονταν τόσο η ενοχή όσο και η τιμωρία. Οι αφελείς νόμισαν ότι τους είχαν υποσχεθεί πλήρη άφεση αμαρτιών. Έτσι, προτού καν οργανωθεί ο στρατός, είχε ήδη συγκροτηθεί μια «λαϊκή σταυροφορία». Ιεροκήρυκες, όπως ο Πέτρος ο Ερημίτης [«Κουκούπετρος» κατά την Άννα Κομνηνή] και ο ιπότης Γκωτιέ ο Πένης, επικαλούνταν χιλιαστικά οράματα, για να προσελκύσουν τις μάζες των Κάτω Χωρών και της Ρηνανίας στη Σταυροφορία. Πλήθη «περιθωριακών» διέσχισαν την κοιλάδα του Ρήνου την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1096, κατευθυνόμενοι, μέσω των Βαλκανίων, προς την Κωνσταντινούπολη, η οποία είχε οριστεί τόπος συγκέντρωσης. Στο πέρασμά τους, σφαγίασαν τους Εβραίους στις πόλεις της Ρηνανίας παρά τις προσπάθειες των επισκόπων να προστατεύσουν τον εβραϊκό πληθυσμό.

Με τη βοήθεια του αυτοκράτορα Αλέξιου του Α΄ πέρασαν στην απέναντι μικρασιατική ακτή, όπου όμως βρήκαν το θάνατο από τους Τούρκους της Νίκαιας. Το ανομοιόμορφο, απειθάρχητο και ανεκπαιδευτο αυτό πλήθος των Σταυροφόρων εξοντώθηκε έτσι χωρίς να μπορέσει να προσεγγίσει το σκοπό του.

Αργότερα άλλος στρατός πειθαρχημένος, από 80.000 περίπου άνδρες, και αρχηγό το Γοδεφρείδο της Μπουγιόν αναχώρησε για την Ανατολή. Πριν περάσουν τον Ελλήσποντο οι Βυζαντινοί ανάγκασαν τους απρόθυμους ξένους να ορκιστούν ότι θα τους απέδιδαν την κυριαρχία τους σε ολόκληρη την περιοχή που ήταν βυζαντινή πριν από τις τουρκικές κατακτήσεις και σύντομα όλοι, με εξαίρεση τον Ραϋμόνδο της Τουλούζης, παραβίασαν αυτό τον όρκο. Οι Δυτικοί δεν είχαν άλλο στον νου τους, παρ' εκτός την Παλαιστίνη. Και μόλις οι Σταυροφόροι βρέθηκαν στον δρόμο για την Ιερουσαλήμ, δέχτηκαν άλλη μια προσβολή από τους Βυζαντινούς, οι οποίοι τους εμπόδισαν να λεηλατήσουν τη Νίκαια, την πρώτη πόλη που κατέλαβαν (1097).

Αργότερα κατέλαβαν την Αντιόχεια (1098) και τέλος στις 15 Ιουλίου 1099 την Ιερουσαλήμ. Με την είσοδο των σταυροφόρων στην Ιερουσαλήμ επιδόθηκαν σε μια άνευ προηγουμένου σφαγή, την οποία περιγράφει με θριαμβευτικούς τόνους ο Φουλχέρους της Σαρτρ, Γάλλος λόγιος που ακολούθησε τη σταυροφορική στρατιά. *«Οι Φράγκοι μπήκαν πανηγυρικά στην πόλη το μεσημέρι της Μεγάλης Παρασκευής, την ημέρα που ο Χριστός, με τη σταυρική θυσία του, λύτρωσε από την αμαρτία τον κόσμο όλο. Και υπό τον ήχο των σαλπίγγων και μες στη γενική αναταραχή, εφόρμησαν με τόλμη αλαλάζοντας “Ο Κύριος μεθ’ ημών!”. Κι ευθύς ύψωσαν ένα λάβαρο στην κορυφή του τείχους. Οι ειδωλολάτρες πανικοβλήθηκαν, και όλο το θάρρος που είχαν ως τότε επιδείξει μετατράπηκε σε άτακτη φυγή στα δρομάκια της πόλης... Πολλοί Σαρακηνοί, που είχαν σκαρφαλώσει στη στέγη του Ναού του Σολομώντα, πληγώνονταν θανάσιμα από βέλη καθώς προσπαθούσαν να διαφύγουν, κι έπεφταν από τη στέγη με το κεφάλι. Γύρω στους δέκα χιλιάδες κατατομήθηκαν στον Ναό. Αν ήσασταν εκεί, το αίμα της σφαγής θα σας έφτανε μέχρι τον αστράγαλο. Τι να πω; Κανείς τους δεν απέμεινε ζωντανός. [Οι Φράγκοι] δεν χαρίστηκαν ούτε στις γυναίκες, ούτε στα παιδιά... Οι ιπποκόμοι μας και οι πεζικάριοι, όταν ανακάλυψαν τα τεχνάσματα των Σαρακηνών, ξεκοίλιαζαν εκείνους που μόλις είχαν μακελέψει για να βγάλουν από τα έντερά τους τα βυζαντινά [χρυσά νομίσματα] που είχαν καταπιεί οι σιχαμεροί λαιμοί τους ενόσω ήταν ζωντανοί! Για τον ίδιο λόγο, μερικές μέρες αργότερα οι άνδρες μας έστησαν έναν πελώριο σωρό από πτώματα και τα κατέκαψαν, ώστε να βρουν πιο εύκολα το προαναφερθέν χρυσάφι».*

Οι Σταυροφόροι έπρεπε να δημιουργήσουν στην Παλαιστίνη αν όχι έναν διοικητικό μηχανισμό, τουλάχιστον κάποια υποτυπώδη δημόσια αρχή. Ο Ραϋμόνδος της Τουλούζης αρνήθηκε το στέμμα, και έτσι ο Γοδεφρείδος της Λοραίνης (του Μπουγιόν) έγινε «Υπερασπιστής του Πανάγιου Τάφου». Το 1100 ο Γοδεφρείδος πέθανε, και ο αδελφός του Βαλδουίνος της Φλάνδρας αναγορεύτηκε βασιλιάς της Ιερουσαλήμ, με υποτελείς τους ηγέτες των άλλων λατινικών πριγκιπάτων.

Σημαντική δύναμη στο λατινικό βασίλειο απέκτησαν τελικά τα «στρατιωτικά τάγματα», ιδίως μέσω του ελέγχου των κάστρων. Σκοπός των Ιπποτών του αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ, των λεγόμενων Ιωαννιτών (Οσπιταλίων– Hospitaliers), ήταν η περίθαλψη των ασθενών και των πενήτων προσκυνητών. Το 1113, ο πάπας αναγνώρισε με βούλα τους Ιωαννίτες ως τάγμα, αρχικά κοσμικών και κληρικών, αλλά γρήγορα αυτοί μετατράπηκαν σε στρατιωτικό τάγμα. Το τάγμα των ιπποτών του Ναού της Ιερουσαλήμ, των λεγομένων Ναϊτών, ιδρύθηκε το 1119 από τον ιππότη Ούγο του Παγιέν με σκοπό την προστασία των προσκυνητών. Οι Ναΐτες έδιναν μοναστικούς όρκους, και το 1128 ο άγιος Βερνάρδος του Κλαιρβώ συνέταξε γι' αυτούς έναν κανόνα, βασισμένο στον κανόνα των Κιστερκιανών. Σύντομα το τάγμα αυξήθηκε αριθμητικά, και το 1139 τέθηκε υπό την άμεση εποπτεία του πάπα. Οι Ναΐτες ήταν οργανωμένοι σε τρεις τάξεις ιπποτών, αξιωματικών και στρατιωτικών ιερέων, με επικεφαλής έναν «μέγα μάγιστρο» (διδάσκαλο)

1.2.Β' Σταυροφορία (1147 - 1149)

Η πτώση της Εδέσσης παρότρυνε τον πάπα Ευγένιο Γ' να κηρύξει νέα σταυροφορία. Αρχικά, ο Κορράδος Γ' της Γερμανίας ήταν απρόθυμος να συμμετάσχει, αλλά το πειστικό κήρυγμα του αγίου Βερνάρδου έκαμψε τις αντιρρήσεις του. Ο Λουδοβίκος Ζ' της Γαλλίας είχε σχεδιάσει μια δική του εκστρατεία, αλλά συμφώνησε να συντονίσει τις προσπάθειές του με εκείνες των Γερμανών. Ωστόσο, οι Βυζαντινοί δεν ήθελαν πια να περάσουν οι σταυροφόροι από την επικράτειά τους, διαισθανόμενοι ότι είχαν λιγότερα να φοβηθούν από τον Νουρεντίν παρά από τον Ρογήρο τον Μέγα, τον βασιλιά της Σικελίας. Οι δυο στρατιές ξεκίνησαν το 1147. Ορισμένοι Γάλλοι βαρόνοι θέλησαν να προσχωρήσουν στον Ρογήρο τον Μέγα και να καταλάβουν βυζαντινά εδάφη. Ο αυτοκράτορας Μανουήλ Β' σύνηψε εκεχειρία με τον σουλτάνο, γεγονός που ανάγκασε τους Γάλλους

να παραπονεθούν για προδοσία των Ελλήνων, καθώς οι ίδιοι ορέγονταν την Κωνσταντινούπολη. Ο γερμανικός στρατός, αγνοώντας μια προγενέστερη συμφωνία να περιμένει τους Γάλλους, ξεκίνησε πρώτος και ηττήθηκε. Με τη σειρά τους, οι Γάλλοι υπέστησαν μια βαριά ήττα, και μόνο τότε ενώθηκαν τα υπολείμματα των δύο στρατών. Στη συνέχεια, αποφάσισαν να επιτεθούν στη Δαμασκό, αν και εκείνη την εποχή ο ηγεμόνας της πόλης είχε συμμαχήσει με τον Βαλδουίνο Γ' κατά του Νουρεντίν. Το αποτέλεσμα ήταν η αναμενόμενη καταστροφή: η δεύτερη σταυροφορία απέτυχε παταγωδώς.

Κι ενώ το λατινικό βασίλειο σπαρασσόταν από τη διαπάλη των αντίπαλων ομάδων που υποστήριζαν τον Βαλδουίνο Γ' και τη μητέρα του, ο Νουρεντίν κατέλαβε το 1154 τη Δαμασκό και ένωσε τη Συρία κατά των σταυροφόρων. Τον Βαλδουίνο Γ' τον διαδέχτηκε ο αδελφός του Αμαλάριχος το 1163. Για να σιγάσει την αντίθεση της Εκκλησίας, ο Αμαλάριχος αναγκάστηκε να διαζευχθεί τη σύζυγό του Αγνή του Κουρτεναί, με την οποία ήταν συγγενής μη αποδεκτού βαθμού, αλλά κατάφερε να αναγνωριστούν ως νόμιμα τα δύο παιδιά που είχε αποκτήσει μαζί της, η Σίβυλλα και ο Βαλδουίνος Δ'. Ο Αμαλάριχος (1163-1174) επέδειξε κάποιες νομοθετικές ικανότητες και προσπάθησε να περιορίσει την ισχύ των στρατιωτικών ταγμάτων. Οι προστριβές μεταξύ του Αμαλάριχου και του Νουρεντίν διήρκεσαν αρκετά χρόνια, αλλά το 1169 ο βεζίρης του Νουρεντίν μπήκε στο Κάιρο. Σύντομα τον διαδέχτηκε ο ανιψιός του Σαλαδίνος (Salāh ad-Dīn Yūsuf ibn Ayyūb). Ο Σαλαδίνος εξεδίωξε τους Γάλλους από την Αίγυπτο, κατέλαβε οχυρά στην περιοχή της Ερυθράς Θάλασσας, και το 1171 τερμάτισε τη δυναστεία των Φατιμιδών. Η Αίγυπτος περιήλθε υπό την κυριαρχία του χαλιφάτου των Αββασιδών της Βαγδάτης και έτσι αποκαταστάθηκε η ενότητα του σουνιτικού Ισλάμ. Ο Σαλαδίνος κατείχε τον τίτλο του βεζίρη και βρισκόταν υπό την επικυριαρχία του Νουρεντίν, αλλά μετά το 1171, ουσιαστικά κυβερνούσε ως σουλτάνος της Αιγύπτου. Ο Νουρεντίν και ο Αμαλάριχος πέθαναν το ίδιο έτος, το 1174. Ο δεκατριάχρονος τότε Βαλδουίνος Δ' (1174-1185) ήταν λεπρός και τελικά έμεινε παράλυτος. Τον διαδέχτηκε ο ανιψιός του Βαλδουίνος Ε', γιος της αδελφής του Σύβιλλας και του Γουλιέλμου, του εκλιπόντα μαρκησίου του Μομφερράτου. Ύστερα από ένα χρόνο, ο Βαλδουίνος πέθανε και τον διαδέχτηκε η Σίβυλλα, που έστειλε πραξικοπηματικά τον δεύτερο σύζυγό της Γουίδωνα Λουζινιάν το 1186. Στο μεταξύ, το 1176 ο Σαλαδίνος είχε πια εδραιώσει την κατοχή του στην αυτοκρατορία του Νουρεντίν. Καθώς κυριαρχούσε στην Αίγυπτο, τη Συρία και τη Μοσούλη, τα κράτη των σταυροφόρων ήταν περικυκλωμένα. Οι Βυζαντινοί, που τα

ανατολικά τους σύνορα ήταν ευάλωτα στις τουρκικές επιθέσεις, δεν μπορούσαν να βοηθήσουν την Ιερουσαλήμ. Τώρα οι σταυροφόροι δεν προσδοκούσαν βοήθεια παρά μόνο από τη Δύση, ιδίως μετά από τη σφαγή Δυτικών εμπόρων στην Κωνσταντινούπολη που οδήγησε στην άνοδο του αντιδυτικού αυτοκράτορα Ανδρόνικου Α' Κομνηνού. Η «φραγκική» αυλή σπαρασσόταν ακόμα περισσότερο από τις μηχανορραφίες των αντίπαλων μερίδων, και στις αρχές του 1187 ο Ρεϋνάλδος του Σατιγιόν προσέφερε στον Σαλαδινό το πρόσχημα όταν έστησε ενέδρα και επιτέθηκε σε ένα караβάνι. Στις 4 Ιουλίου του ίδιου έτους ο Σαλαδίνος συνέτριψε τους χριστιανούς στη μάχη του Χαττίν, δυτικά της θάλασσας της Γαλιλαίας, συλλαμβάνοντας τον βασιλιά Γουίδωνα και αποκεφαλίζοντας ο ίδιος τον Ρεϋνάλδο του Σατιγιόν. Η Ιερουσαλήμ συνθηκολόγησε χωρίς μάχη στις 2 Οκτωβρίου. Την άνοιξη του 1190 μόνον η Αντιόχεια, η Τύρος και η Τρίπολη είχαν παραμείνει υπό χριστιανική κατοχή.

1.3.Γ' Σταυροφορία (1189 - 1192)

Η Τρίτη Σταυροφορία (1189-1192) επίσης γνωστή ως η Σταυροφορία των Βασιλιάδων ήταν η προσπάθεια των Ευρωπαϊκών ηγετών για την ανακατάληψη των Αγίων Τόπων από τον Σαλαντίν. Ήταν σε μεγάλο βαθμό επιτυχημένη αλλά δεν πέτυχε τον απώτερο σκοπό της, που ήταν η επανάκτηση της Ιερουσαλήμ. Μετά την αποτυχία της Β' Σταυροφορίας η Δυναστεία των Ζενγίδων είχε υπό τον έλεγχο της μια ενωμένη πλέον Συρία και συμμετείχε σε συγκρούσεις με τους ηγέτες της Αιγύπτου γεγονός το οποίο οδήγησε στην απόλυτη ένωση των Αιγυπτιακών και Συριακών δυνάμεων υπό τις διαταγές του Σαλαντίν, ο οποίος τις χρησιμοποίησε για να αντιμετωπίσει τα Χριστιανικά κράτη και να ανακαταλάβει την Ιερουσαλήμ.

Όταν ο σουλτάνος της Αιγύπτου Σαλαδίν κυρίευσε την Ιερουσαλήμ το 1187, η Ευρώπη αναστατάθηκε και πάλι. Τότε οι μονάρχες τριών χωρών της Ευρώπης, ο αυτοκράτορας της Γερμανίας Φρειδερίκος Α', ο βασιλιάς της Γαλλίας Φίλιππος Αύγουστος και ο βασιλιάς της Αγγλίας Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος, αποφάσισαν να οδηγήσουν τους στρατούς τους αυτοπροσώπως κατά των απίστων (1189). Η εκστρατεία του Φρειδερίκου απέτυχε, γιατί αυτός, προτού φτάσει στην Παλαιστίνη, έπεσε από το άλογο του στον ποταμό Κύδνο και σκοτώθηκε (1190), ενώ ο στρατός του καταστράφηκε από λοιμό. Αλλά οι βασιλείς της Γαλλίας και της Αγγλίας πέτυχαν και κυρίευσαν την οχυρή πόλη Άκρα (1191), η οποία από τότε και μέχρι το τέλος των Σταυροφοριών υπήρξε ο προμαχώνας των χριστιανών στην Ανατολή. Μετά ο Ριχάρδος θέλησε να προχωρήσει στην Ιερουσαλήμ, αλλά ο Φίλιππος δυσαρεστήθηκε και γύρισε στην πατρίδα του. Γι' αυτό και ο Ριχάρδος αναγκάστηκε να επιστρέψει και αυτός. Το 1187 ο σουλτάνος Σαλαντίν κατέλαβε την Ιερουσαλήμ και ολόκληρο το

λατινικό βασίλειο εκτός από την Τύρο. Αυτή ήταν η αφορμή της τρίτης σταυροφορίας. Ο Γερμανός Φρειδερίκος Βαρβαρόσας, ο Γάλλος Φίλιππος Αύγουστος και ο Άγγλος Ριχάρδος Β' Λεοντόκαρδος ξεκίνησαν με σκοπό την απελευθέρωση της Ιερουσαλήμ. Η σταυροφορία (1189-1192), μετά από πρόσκαιρες επιτυχίες, έληξε με συνθηκολόγηση.

1.4.Δ' Σταυροφορία (1202 - 1206)

Οργανώθηκε από τον πάπα Ινοκέντιο Γ' και το δόγη της Ενετικής Δημοκρατίας Ερρίκο Δάνδολο, οι οποίοι έτρεφαν ιμπεριαλιστικές βλέψεις κατά του Βυζαντίου. Στρατιωτικοί αρχηγοί ορίστηκαν ο Ιταλός ευγενής Βονιφάτιος ο Μομφερατικός, ο κόμης της Φλάνδρας Βαλδουίνος, ο Γάλλος ευγενής Βιλεαρδουίνος κ.ά. Στο Δάνδολο παρουσιάστηκε ο Αλέξιος, γιος του Ισαάκιου Άγγελου, ο οποίος ζήτησε τη βοήθειά του για να μπορέσει να διεκδικήσει το θρόνο του Βυζαντίου που είχε χάσει. Συμφώνησαν λοιπόν η Σταυροφορία να κατευθυνθεί πρώτα στην Κωνσταντινούπολη, για την αποκατάσταση του Αλέξιου και του πατέρα του, και έπειτα προς τον τελικό της σκοπό. Το 1203 οι Σταυροφόροι εμφανίστηκαν μπροστά στην Κωνσταντινούπολη και επιτέθηκαν εναντίον της από ξηρά και θάλασσα. Ο αυτοκράτορας Αλέξιος Γ' εγκατέλειψε την πόλη και οι Σταυροφόροι κυριεύσαν τη βασιλεύουσα και αποκατέστησαν στο θρόνο τον Ισαάκιο Β' και το γιό του Αλέξιο Δ', ως συμβασιλέα. Οι νέοι αυτοκράτορες δεν μπόρεσαν να τηρήσουν τις υποσχέσεις τους, να υποτάξουν δηλαδή την ορθόδοξη εκκλησία στον πάπα και να ικανοποιήσουν την απληστία των Ενετών, οι αρπαγές και οι λεηλασίες των οποίων έστρεψαν την οργή του λαού εναντίον των ανάξιων αυτοκρατόρων του. Ο Αλέξιος Δ' στραγγαλίστηκε και ο Ισαάκιος πέθανε από τον τρόμο του. Τους διαδέχτηκε ο συγγενής τους Αλέξιος Ε' ο Μούρτζουφλος (1204). Αλλά και αυτός αναγκάστηκε να δραπετεύσει, όταν οι Ενετοί επιτέθηκαν και έγιναν κύριοι της επαναστατημένης πόλης. Ανακηρύχτηκε τότε αυτοκράτορας ο Θεόδωρος Λάσκαρης. Καμιά βελτίωση της κατάστασης όμως δεν ήταν πια δυνατή και γι' αυτό η αριστοκρατία με τον κλήρο κατέφυγε στη Νίκαια, όπου μεταφέρθηκε η πρωτεύουσα του κράτους. Οι νικητές κατέστρεψαν και λεηλάτησαν την Κωνσταντινούπολη και ο ελληνισμός δέχτηκε σκληρό χτύπημα.

Ακολούθησαν άλλες 4 Σταυροφορίες χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα. Ανάμεσα σ' αυτές δεν υπολογίζεται η "Σταυροφορία των παιδών" που έγινε το 1212, κατά την οποία 50.000 παιδιά, συγκεντρωμένα από τους ιερείς, ανίκανα να υποφέρουν τους κινδύνους και τις δυσκολίες μιας τόσο μεγάλης επιχείρησης, βρήκαν θλιβερό τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Μαρτυρίες φρίκης

Για να ξαναγυρίσουμε στην πορεία προς την Ιερουσαλήμ, τα όσα είπαμε έως τώρα για τη συμπεριφορά των «στρατιωτών του Χριστού» μόνο μια πολύ ωχρή ιδέα δίνουν της πραγματικότητας. Σε μερικές περιπτώσεις, η θηριωδία και η κτηνωδία τους ξεπέρασε τα όρια της φαντασίας. Θα μπορούσε, μάλιστα, κανείς να θεωρήσει ότι τα όσα γράφτηκαν σχετικά δεν είναι παρά κακοήθη εφευρήματα των εχθρών της χριστιανικής Δύσης, αν δεν υπήρχαν μαρτυρίες από τους ίδιους τους ανθρώπους που έλαβαν μέρος στην Α΄ Σταυροφορία.

Όπως, από το Γάλλο χρονικογράφο Ραούλ ντε Καν (Raoul de Caen):

«Στη Μάαρα –πόλη κοντά στην Αντιόχεια– οι δικοί μας έβραζαν σε χύτρες τους ανθρώπους και καταβρόχθιζαν παιδιά ψημένα στη σούβλα».

Η από τον ομόθρησκο και συμπολεμιστή του Αλβέρτο του Αιξ (Albert d' Aix): *«Οι δικοί μας όχι μόνο δεν ένιωθαν απέχθεια να τρώνε Τούρκους και Σαρακηνούς, αλλά έτρωγαν και σκύλους».*

Η, ακόμη, από τον Γιβέρτο του Νοζάν (Guibert de Nogent):

«Και στη Μάαρα και παντού αλλού υπήρχαν καταγής κομμάτια από μουσουλμανικά πτώματα. Η πείνα, τότε, ανάγκασε τους στρατιώτες μας να κάνουν πράξεις κανιβαλισμού –αλλά να ξέρούμε πως οι Φράγκοι τα έπρατταν αυτά μυστικά και όσο πιο σπάνια ήταν δυνατόν. Τότε, μια ειδηχθής φήμη κυκλοφόρησε ανάμεσα στους απίστους: έλεγαν ότι υπήρχαν άντρες στο φράγκικο στρατό που από γούστο τρέφονταν με σώματα Σαρακηνών. Όταν το άκουσαν αυτό οι Ταφούροι, οι πιο εξαθλιωμένοι από τους πεζικάριους και μάλλον περιθωριακοί, για να εντυπωσιάσουν τον εχθρό ψήσανε στη φωτιά το κομματιασμένο σώμα ενός Τούρκου, σαν να ήταν κρέας για γεύμα, και το επιδείκνυαν στους άντρες του τουρκικού στρατού».

Λίγο πριν από την κατάληψη της Αντιόχειας, όπου οι εισβολείς δεν άφησαν λίθον επί λίθου και άνθρωπον εν ζωή, ένας πολύ ισχυρός σεισμός συγκλόνησε το έδαφος κάτω από τα πόδια των Σταυροφόρων και ακολούθησε μια ραγδαία, ασταμάτητη βροχή. Οι χριστιανοί είδαν σ' αυτό το φαινόμενο ένα σημάδι θεϊκής οργής για τα εγκλήματά τους κι ένας από τους ηγέτες της εκστρατείας, ο βαρόνος Αλδεμάρ του Πουί (Aldhemar de Le Puy), διέταξε τους άντρες του να νηστεύουν και να προσεύχονται επί τρεις ημέρες. Μόνο που η διαταγή αυτή ήταν χωρίς αντικείμενο, γιατί τα τρόφιμα είχαν ήδη σωθεί και ο λιμός απειλούσε ολόκληρο το στράτευμα. Οι βαρόνοι βέβαια έτρωγαν, αλλά από τους υπόλοιπους ρακένδυτους, ένας στρατιώτης στους επτά πέθαινε από πείνα.

Τρία χρόνια μετά το ξεκίνημά τους από την Κεντρική Ευρώπη, ύστερα από αναρίθμητες περιπέτειες και άλλες τόσες θηριωδίες, ο πολυεθνικός συρφετός των σιδερόφραχτων βαρόνων, των ρακένδυτων τυχοδιωκτών και των γυναικόπαιδων φτάνει τελικά μπροστά στα τείχη της Ιερουσαλήμ. Είναι η 7η Ιουνίου του σωτηρίου έτους 1099. Την πολιορκούν επί 40 ημέρες, κατασκευάζουν ξύλινους πύργους στο ύψος των τειχών και σκαρφαλώνοντας κατορθώνουν να γίνουν κύριοι της ιερής

πόλης. Οπότε, *«στο εσωτερικό αυτών των ιερών τειχών, όπου άλλοτε είχε βαδίσει ο Χριστός, επιδίδονται χωρίς ηθικές αναστολές σε αποτρόπαιες σφαγές».*

Η μερμηγκιά των πολιορκητών πλημμύρισε απ' άκρη σε άκρη την πολιτεία και ρίχτηκε σε ολόκληρο τον πληθυσμό, ένοπλο και άοπλο, βυθίζοντάς τον στον τρόπο και πνίγοντάς τον στο αίμα. Στους τέσσερις αιώνες που η Ιερουσαλήμ βρισκόταν στα χέρια των Αράβων, οι άνθρωποι ουδέποτε είχαν αντιμετωπίσει τόση αγριότητα, ούτε είχαν υποστεί τέτοια συμφορά. Για δύο ολόκληρα 24ωρα, οι «στρατιώτες του Χριστού» περιέτρεχαν τους δρόμους σκοτώνοντας όποιον έβρισκαν μπροστά τους, με ξεχωριστή μάλιστα μανία αν τύχαινε να είναι μουσουλμάνοι ιερείς. Βίαζαν γυναίκες, άρπαζαν παιδιά από την αγκαλιά των μανάδων τους και τα ξεκοίλιαζαν, έσπαγαν τις πόρτες των σπιτιών και τα καταλήστευαν. Υπήρχαν στην πόλη και Εβραίοι, οι οποίοι είχαν καταφύγει στη συναγωγή τους. Εκεί οι νικητές έβαλαν φωτιά και τους έκαψαν όλους.

Ένας από τους χρονικογράφους της Σταυροφορίας, ο αρχιεπίσκοπος Τύρου Γουλιέλμος (Guillaume de Tyr) γράφει επιγραμματικά και με ανατριχιαστική σαφήνεια:

«Η πόλη παρουσίαζε τέτοιο θέαμα σφαγιασμού εχθρών, έναν τέτοιο καταιονισμό αίματος, ώστε ακόμη και οι ίδιοι οι νικητές δεν μπορεί παρά να είχαν κυριευτεί από φρίκη και αηδία».

Στους τέσσερις αιώνες που η Ιερουσαλήμ βρισκόταν στα χέρια των Αράβων, οι άνθρωποι ουδέποτε είχαν αντιμετωπίσει τόση αγριότητα, ούτε είχαν υποστεί τέτοια συμφορά.

Κι ένας χρονικογράφος που θέλησε να μείνει ανώνυμος και τιτλοφόρησε το χρονικό του Ανώνυμη Ιστορία συμπληρώνει:

«Τόσο ήταν το πλήθος των σφαγιασμένων, που οι δικοί μας περπατούσαν μέσα στο αίμα μέχρι τους αστραγάλους».

Μερικές εκατοντάδες πολίτες που είχαν επιζήσει κατέφυγαν στο τεράστιο τέμενος του Αλ Ακσά και ανέβηκαν στη στέγη του. Ένας εκπρόσωπός τους απευθύνθηκε στον πρίγκιπα Τανκρέδο του Οτβίλ (Tancred de Hauteville), ζητώντας έλεος για τους αμάχους. Ο Τανκρέδος αυτοστιγμεί το υποσχέθηκε με το λόγο της τιμής του. Οι περισσότεροι τον πίστεψαν, κατέβηκαν, βγήκαν από το τέμενος και οι Σταυροφόροι τούς κατέσφαξαν μέχρι τον τελευταίο. Τους λιγότερους, που είχαν μείνει στη στέγη, οι νικητές άφησαν να περάσει η νύχτα και το άλλο πρωί ανέβηκαν και τους αποκεφάλισαν, ανάμεσά τους και πλήθος γυναικών.

Ο συνολικός αριθμός των μουσουλμάνων που είχαν τέτοιο οικτρό τέλος στην Ιερουσαλήμ έφτασε τις 40.000.

Αλλά, βέβαια, πώς θα μπορούσε να ξεχαστεί και ο Χριστός, που στο όνομά του είχε δημιουργηθεί αυτή η εκατόμβη του αίματος και της φρίκης; Πριν ακόμη τελειώσει η σφαγή, οι βαρόνοι-αρχηγοί της Σταυροφορίας έβγαλαν τα παπούτσια τους και βάδισαν γυμνόποδες προς τον Πανάγιο Τάφο. Γονατιστοί και με δάκρυα στα μάτια, ευχαρίστησαν τον Σωτήρα που τους αξίωσε ν' απελευθερώσουν τον τόπο του μαρτυρίου του από τους απίστους...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1.Αποτελέσματα

Οι Σταυροφορίες δεν ήταν απλώς ένα κίνημα φλογερών θρησκευομένων, που κίνητρό τους ήταν η αγνή επιθυμία να απελευθερώσουν τα ιερά της πίστης τους από τους μισητούς απίστους

Πίσω από τον ενθουσιασμό και τα ιδανικά που υπερασπίζονταν οι σταυροφόροι υπήρχαν βαθύτεροι και λιγότερο ευγενείς σκοποί. Οι σταυροφορίες ξεκίνησαν υποκινούμενες κυρίως από την Καθολική εκκλησία, με σκοπό να επεκτείνει την εξουσία της στην Ανατολή, και να καταφέρει να υποτάξει την εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Παράλληλα πολλοί ηγεμόνες ονειρεύονταν πλούτη, δόξα και περιπέτειες. Ακόμη και οι απλοί άνθρωποι και στρατιώτες που ακολούθησαν είχαν τα δικά τους όνειρα για πλούτη, αναγνώριση και μια καλύτερη ζωή. Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες είχαν τα δικά τους σχέδια και προσπάθησαν να στρέψουν τους Σταυροφόρους στην Μικρά Ασία χωρίς μεγάλη επιτυχία. Όλοι όσοι πήραν μέρος άμεσα ή έμμεσα ήθελαν να κερδίσουν κάτι αλλά τα αποτελέσματα των σταυροφοριών άλλαξαν εντελώς διαφορετικά την Ευρώπη από αυτό που περίμεναν.

Η Ευρώπη έχασε έξι εκατομμύρια ανθρώπους εξαιτίας των εκστρατειών αυτών. Αλλά και σ' αυτές οφείλεται το γεγονός ότι ήρθαν σε επαφή και αλληλογνωρίστηκαν τα διάφορα ευρωπαϊκά έθνη· η κατάσταση των πολιτών βελτιώθηκε, γιατί καταστράφηκε η τάξη των φεουδαρχών από τα έξοδα των εκστρατειών. Το εμπόριο επεκτάθηκε σ' ολόκληρη την Ευρώπη, οι γνώσεις των ανθρώπων αυξήθηκαν και το πνεύμα τους αναπτύχθηκε. Πολλές τέχνες και πνευματικές κατακτήσεις των Ελλήνων και των Αράβων, που μέχρι τότε ήταν άγνωστες στην Ευρώπη, έκαναν για πρώτη φορά την είσοδό τους σ' αυτή. Ο νέος ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι, στο μεγαλύτερό του μέρος, αποτέλεσμα των Σταυροφοριών αυτών.

Το τέλος των Σταυροφοριών στιγματίσει τη σχέση μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης, παράλληλα με τις βιαιοπραγίες και τις λεηλασίες απ' την πλευρά των Ευρωπαίων, δημιούργησαν ένα αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ των δύο αυτών κόσμων. Στα 57 χρόνια που διήρκεσε η Φραγκοκρατία, ποτέ η άλλοτε «βασιλιάς των πόλεων» δεν είχε γνωρίσει τόση δυστυχία, κατάπτωση και αθλιότητα. Από τότε οι δύο αυτοί πολιτισμοί διασπάστηκαν, ενώ οι αναμνήσεις της καταστροφής της Κωνσταντινούπολης έμειναν για πολλά χρόνια νωπές στο μυαλό των Βυζαντινών. Το μίσος των Ελλήνων για τους Φράγκους ρίζωσε από τότε τόσο βαθιά, ώστε μερικοί να προτιμούν από αυτούς ακόμη και την υποδούλωση στους Τούρκους! *«Δύο κακών προκειμένων το μη χείρον βέλτιστον»*... Τέσσερις αιώνες αργότερα, επί Τουρκοκρατίας, ένας Δυτικός περιηγητής που πέρασε από την Πόλη θ' ακούσει Ελληνίδες νοικοκυρές –όπως λέει– να τον φωνάζουν skylofranco.

Βιβλιογραφία

1. J.D. Mansi, Sacrorum Conciliorum Amplissima Collectio (31 τ.) τ. XVI, σσ. 26-27, Φλωρεντία – Βενετία 1759-1798.
2. Régine Pernoud, Les hommes de la Croisade, σσ. 19-20, Παρίσι 1982 (Fayard/Tallandier).
3. Στη Régine Pernoud, όπ.π., σ. 40.
4. Robert le Moine d' Abrissel (1055-1117), ιδρυτής του Τάγματος του Φοντερό (Fonterrault).
5. Gaston Deschamps, Sur les routes d' Asie, σ. 76, Παρίσι 1894.
6. Guibert De Nogent, Historia Hierosolymitana.
7. Steven Runciman, A History of the Crusades, τ. I, σ. 221, Κέμπριτζ 1951 (Cambridge University Press – Penguin Books).
8. Nadeije Laneyrie-Dagen, Les grandes tragédies, σ. 74, Παρίσι 1994 (Larousse).
9. Guillaume De Tyr, Histore des Croisades.
10. Nadeije Laneyrie-Dagen, όπ.π., σ. 74.
- 11.<http://fablesandrealitydsa11c.weebly.com/omicroniota-sigmataualphaupsilonrhoomicronphiomicronrho943epsilonpsilonsigmaf.html>
- 12.http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:R59jI_uMgocJ:www.istoria.gr/avg03/content01.htm+&cd=4&hl=el&ct=clnk&gl=gr
- 13.<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZB1BZT4uoHIJ:greekworldhistory.blogspot.com/2013/11/1189-1192.html+&cd=2&hl=el&ct=clnk&gl=gr>
- 14.<http://www.e-istoria.com/87.html>
- 15.<http://www.pontos.org/greek/istoria/simpont1.htm>
- 16.<https://www.youtube.com/watch?v=y2F5dEUpzIO>